Δυαδική Αρίθμηση, και το Οκταδικό και Δεκαεξαδικό

05α (§ 5.1 - 5.2) – 30 Οκτ. 2020 – Μανόλης Κατεβαίνης

© copyright University of Crete – https://www.csd.uoc.gr/~hy120/20f/copyright.html

0	0	0	0	0			0
0	0	0	0	1			1
0	0	0	1	0	2^1+	0	= 2
0	0	0	1	1		1	3
0	0	1	0	0		0	4
0	0	1	0	1	2^2+	1	= 5
0	0	1	1	0		2	6
0	0	1	1	1		3	7
0	1	0	0	0		0	8
0	1	0	0	1		1	9
0	1	0	1	0		2	10
0	1	0	1	1	2^3+	3	= 11
0	1	1	0	0		4	12
0	1	1	0	1		5	13
0	1	1	1	0		6	14
0	1	1	1	1		7	15

1	0	0	0	0		0	16
1	0	0	0	1		1	17
1	0	0	1	0		2	18
1	0	0	1	1		3	19
1	0	1	0	0		4	20
1	0	1	0	1		5	21
1	0	1	1	0		6	22
1	0	1	1	1	2^4+	7	= 23
1	1	0	0	0		8	24
1	1	0	0	1		9	25
1	1	0	1	0		10	26
1	1	0	1	1		11	27
1	1	1	0	0		12	28
1	1	1	0	1		13	29
1	1	1	1	0		14	30
1	1	1	1	1		15	31

Δυαδική Αρίθμηση

- Κάθε επιπλέον bit, αριστερά: 2^i + προηγούμενη εικόνα
- Με *n* bits: 2^n ακέραιοι, από μηδέν (0) έως και 2^n-1
- *unsigned integers*

Ψηφία αριθμού = συντελεστές δυνάμεων της Βάσης

- Στο Δυαδικό:
- $00111_2 = 0\times2^4 + 0\times2^3 + 1\times2^2 + 1\times2^1 + 1\times2^0 = 4+2+1 = 7_{10}$
- $01001_2 = 0\times2^4 + 1\times2^3 + 0\times2^2 + 0\times2^1 + 1\times2^0 = 8+1 = 9_{10}$
- $01101_2 = 0\times2^4 + 1\times2^3 + 1\times2^2 + 0\times2^1 + 1\times2^0 = 8+4+1 = 13_{10}$
- $10011_2 = 1\times2^4 + 0\times2^3 + 0\times2^2 + 1\times2^1 + 1\times2^0 = 16+2+1 = 19_{10}$
- $11010_2 = 1\times2^4 + 1\times2^3 + 0\times2^2 + 1\times2^1 + 0\times2^0 = 16+8+2 = 26_{10}$

- Κατ’ αναλογία όπως και στο Δεκαδικό:
- $32768_{10} = 3\times10^4 + 2\times10^3 + 7\times10^2 + 6\times10^1 + 8\times10^0$

Γενική μορφή αριθμού σε οιαδήποτε Βάση

- Βάση (base): **B**
- Ψηφία (digits): $d_i \in \{0, 1, \ldots, B\text{-}1\} \rightarrow$
- Ο n-ψήφιος αριθμός:

$$d_{n-1}d_{n-2}\ldots d_2 d_1 d_0 \ (\text{βάση } \mathbf{B}) =$$

$$= d_{n-1}\times\mathbf{B}^{n-1} + d_{n-2}\times\mathbf{B}^{n-2} + \ldots + d_2\times\mathbf{B}^2 + d_1\times\mathbf{B}^1 + d_0\times\mathbf{B}^0$$

Αριθμοί σε Βάσεις 10, 2, 8, 16

- Δεκαδικός (Decimal) – ψηφία $d_i \in \{0, 1, 2, 3, 4, 5,6, 7, 8, 9\}$:
  - $d_{n-1}\ldots d_2 d_1 d_0 = d_{n-1}\times 10^{n-1} + \ldots + d_2\times 10^2 + d_1\times 10^1 + d_0\times 10^0$
- Δυαδικός (Binary) – ψηφία $b_i \in \{0, 1\}$:
  - $b_{n-1}\ldots b_2 b_1 b_0 = b_{n-1}\times 2^{n-1} + \ldots + b_2\times 2^2 + b_1\times 2^1 + b_0\times 2^0$
- Οκταδικός (Octal) – ψηφία $c_i \in \{0, 1, 2, 3, 4, 5,6, 7\}$:
  - $c_{n-1}\ldots c_2 c_1 c_0 = c_{n-1}\times 8^{n-1} + \ldots + c_2\times 8^2 + c_1\times 8^1 + c_0\times 8^0$
- Δεκαεξαδικός (Hexadecimal – ενίοτε και “hex”):
  - ψηφία $h_i \in \{0, 1, 2, 3, 4, 5,6, 7, 8, 9, A, B, C, D, E, F\}$
  - $h_{n-1}\ldots h_2 h_1 h_0 = h_{n-1}\times 16^{n-1} + \ldots + h_2\times 16^2 + h_1\times 16^1 + h_0\times 16^0$

Dec	Binary	Oct	Hex
0	0	0	0
1	1	1	1
2	10	2	2
3	11	3	3
4	100	4	4
5	101	5	5
6	110	6	6
7	111	7	7
8	1000	10	8
9	1001	11	9
10	1010	12	A
11	1011	13	B
12	1100	14	C
13	1101	15	D
14	1110	16	E
15	1111	17	F

Dec	Binary	Oct	Hex
16	10000	20	10
17	10001	21	11
18	10010	22	12
19	10011	23	13
20	10100	24	14
21	10101	25	15
22	10110	26	16
23	10111	27	17
24	11000	30	18
25	11001	31	19
26	11010	32	1A
27	11011	33	1B
28	11100	34	1C
29	11101	35	1D
30	11110	36	1E
31	11111	37	1F

Dec	Binary	Oct	Hex
32	100000	40	20
33	100001	41	21
34	100010	42	22
…	…	…	…
39	100111	47	27
40	101000	50	28
41	101001	51	29
42	101010	52	2A
…	…	…	…
46	101110	56	2E
47	101111	57	2F
48	110000	60	30
…	…	…	…
62	111110	76	3E
63	111111	77	3F
64	1000000	100	40

Πόσοι και Ποιοί ακέραιοι (unsigned) χωρούν σε *n* bits

- Πόσοι ακέραιοι; *n* bits $\rightarrow 2^n$ συνδυασμοί $\rightarrow 2^n$ αριθμοί
- Ποιοί ακέραιοι; Από 0 έως και 2^n-1, δηλ. 2^n το πλήθος
- Ο μεγαλύτερος από αυτούς είναι ο: 11…111, δηλαδή ο:

$$1\times2^{n-1} + 1\times2^{n-2} + \ldots + 1\times2^2 + 1\times2^1 + 1\times2^0 = 2^n-1$$

- Απόδειξη βάσει της ταυτότητας:

$$(\alpha^n-\beta^n) = (\alpha-\beta)\cdot(\alpha^{n-1}\beta^0 + \alpha^{n-2}\beta^1 + \ldots + \alpha^1\beta^{n-2} + \alpha^0\beta^{n-1})$$

γιά $\alpha=2$ και $\beta=1$

Παράσταση Αριθμού σε Βάση: Ύπαρξη, Μοναδικότητα

- Δοθέντος ακεραίου Αριθμού $N \geq 0$,
- Δοθείσας (ακέραιας) Βάσης $B \geq 2$:
- Υπάρχει πάντα και είναι Μοναδική η αναπαράσταση του N στη βάση B:

$$N = d_{n-1} \times B^{n-1} + d_{n-2} \times B^{n-2} + \ldots + d_2 \times B^2 + d_1 \times B^1 + d_0 \times B^0$$

- όπου: $0 \leq d_i \leq B-1$
- Απόδειξη και αλγόριθμος εύρεσης: μέσω επαγωγής εύρεση ως μοναδικού του d_0 και μετά d_1 κλπ. βλ.$\longrightarrow$

Υπαρξη & Μοναδικότητα Πηλίκου-Υπολοίπου Διαίρεσης

- Θα χρησιμοποιήσουμε το βασικό θεώρημα της «Ευκλείδιας» διαίρεσης ακεραίων (εφαρμογή γιά θετικούς, εδώ):
- Γιά κάθε ακέραιο Αριθμό $N \geq 0$, και
- Γιά κάθε ακέραιο Διαιρέτη $\Delta \geq 1$,
- *Υπάρχουν* ***μοναδικοί*** *ακέραιοι*:
  - Π (πηλίκο), και
  - Y (υπόλοιπο) με τον περιορισμό: $0 \leq Y \leq \Delta\text{-}1$
- τέτοιοι ώστε:

$$(N/\Delta) = \Pi + (Y/\Delta)$$

Παράσταση *N* σε βάση **B**: Ύπαρξη, Μοναδ., Εύρεση

- Γιά δοθέντα ακέραιο $N \geq 0$ και (ακέραια) βάση $\mathbf{B} \geq 2$, αναζητούμε ψηφία (ακεραίους) d_i με $0 \leq d_i \leq \mathbf{B}-1$, ούτως ώστε:
  - $N = d_{n-1} \times \mathbf{B}^{n-1} + \ldots + d_2 \times \mathbf{B}^2 + d_1 \times \mathbf{B}^1 + d_0 \times \mathbf{B}^0$

$\Rightarrow (N/\mathbf{B}) = d_{n-1} \times \mathbf{B}^{n-2} + \ldots + d_2 \times \mathbf{B}^1 + d_1 \times \mathbf{B}^0 + (d_0/\mathbf{B})$

- έστω $\Pi = (d_{n-1} \times \mathbf{B}^{n-2} + \ldots + d_2 \times \mathbf{B}^1 + d_1 \times \mathbf{B}^0) \longrightarrow$ ακέραιος
- και $Y = d_0$ όπου ξέρουμε ότι $0 \leq d_0 \leq \mathbf{B}-1$ άρα και: $0 \leq Y \leq \mathbf{B}-1$

$\Rightarrow (N/\mathbf{B}) = \Pi + (Y/\mathbf{B})$ [πηλίκο-υπόλοιπο διαίρεσης]

- Άρα Π και $Y = d_0$ υπάρχουν και είναι μοναδικά

$\Rightarrow$ βρήκαμε το d_0 και Π, και από Π βρίσκουμε d_1 κ.ο.κ.

Εφαρμογή 1: Μετατροπή από Δεκαδικό σε Δυαδικό

- $N = 39_{10}$ να γραφτεί στο δυαδικό
- Χρειάζονται 6 bits: 2^6=64 αριθμοί – από το 0 έως και το 63
  - 5 bits δεν αρκούν: αναπαριστούν 2^5=32 αρ. – από 0 έως και το 31
- $N = b_5 \times 2^5 + b_4 \times 2^4 + b_3 \times 2^3 + b_2 \times 2^2 + b_1 \times 2^1 + b_0 \times 2^0$
- $N/2 = 39/2 = 19 + (1/2) \Rightarrow \mathit{\Pi}_1 = 19 =(b_5 b_4 b_3 b_2 b_1),\ Y_0 = 1 = b_0$
- $\mathit{\Pi}_1/2 = 19/2 = 9 + (1/2) \Rightarrow \mathit{\Pi}_2 = 9 =(b_5 b_4 b_3 b_2),\ Y_1 = 1 = b_1$
- $\mathit{\Pi}_2/2 = 9/2 = 4 + (1/2) \Rightarrow \mathit{\Pi}_3 = 4 =(b_5 b_4 b_3),\ Y_2 = 1 = b_2$
- $\mathit{\Pi}_3/2 = 4/2 = 2 + (0/2) \Rightarrow \mathit{\Pi}_4 = 2 =(b_5 b_4),\ Y_3 = 0 = b_3$
- $\mathit{\Pi}_4/2 = 2/2 = 1 + (0/2) \Rightarrow \mathit{\Pi}_5 = 1 =(b_5),\ Y_4 = 0 = b_4$

$\Rightarrow$ Ο αριθμός N στο δυαδικό = 100111_2

Άλλος τρόπος: Ποιές δυνάμεις του 2 χωράνε;

- $N = \underline{39}_{10}$ να γραφτεί στο δυαδικό
- $N = 39 = 32 + 7 = 32 + 4 + 3 = 32 + 4 + 2 + 1 =$

$$= 2^5 + 2^2 + 2^1 + 2^0 =$$

$$= \mathit{1}\times 2^5 + \mathit{0}\times 2^4 + \mathit{0}\times 2^3 + \mathit{1}\times 2^2 + \mathit{1}\times 2^1 + \mathit{1}\times 2^0$$

- Άρα: $N = \underline{100111}_2$ στο δυαδικό

Ομοίως:

- $M = \underline{708}_{10}$ να γραφτεί στο δυαδικό
- $M = 708 = 512 + 196 = 512 + 128 + 68 = 512 + 128 + 64 + 4$

$$= 2^9 + 2^7 + 2^6 + 2^2 \quad \Rightarrow \quad M = \underline{1011000100}_2$$

Εφαρμογή 2: Μετατροπή από Δυαδικό σε Οκταδικό

- $N = b_{n-1} \times 2^{n-1} + \ldots + b_3 \times 2^3 + b_2 \times 2^2 + b_1 \times 2^1 + b_0 \times 2^0$
- Μετατροπή στο Οκταδικό – βάση = 8 = 2^3
- $N/8 = N/2^3 = b_{n-1} \times 2^{n-4} + \ldots + b_3 \times 2^0 + (b_2 \times 2^2 + b_1 \times 2^1 + b_0 \times 2^0)/8$
- Οι όροι από αριστερά μέχρι και b_3 – που είχαν δυνάμεις του 2 με εκθέτη ≥3 – παραμένουν ακέραιοι μετά τη διαίρεση διά $8=2^3$, άρα σχηματίζουν το *Πηλίκο*
- Ο όρος $(b_2 \times 2^2 + b_1 \times 2^1 + b_0 \times 2^0)$, δηλ. ένας τρίμπιτος αριθμός, παίρνει τιμές από 0 έως και 7, άρα είναι το *Υπόλοιπο*

⇒ Από δεξιά, ανά 3 τα bits, δίνουν από ένα οκταδικό ψηφίο

- Ομοίως, γιά Δεκαεξαδικό: από δεξιά, ανά 4 τα bits…

Παραδείγματα: Δυαδικό-Οκταδικό-Δεκαεξαδικό

Από Δυαδικό (20 bits) σε Οκταδικό						
11	010	111	001	100	110	010
3	2	7	1	4	6	2

Από Οκταδ. σε Δυαδικό (16 b.)					
1	7	7	0	7	4
1	111	111	000	111	100

Από Δυαδικό (32 bits – 4 Bytes) σε Δεκαεξαδικό							
0000	1010	0110	1101	0010	1111	1011	1000
0	A	6	D	2	F	B	8

Από Δεκαεξαδικό (4 Bytes – 8 ψηφία) σε Δυαδικό							
D	E	A	D	B	E	E	F
1101	1110	1010	1101	1011	1110	1110	1111

- Από δεξιά οι ομάδες των bits, κι όπου φτάσουν